

Ефективність інноваційного розвитку

УДК 330.131.5:633.85:339.13

ГАЛУШКО В.П., доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НААН,
КОВТУН О.А., кандидат економічних наук, доцент,
ТАРАНЕЦЬ Л.С., кандидат економічних наук, старший викладач,
Національний університет біоресурсів і природокористування України

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА НАСІННЯ СОНЯШНИКУ В УМОВАХ РИНКОВИХ ВІДНОСИН

Галушко В.П., Ковтун О.А., Таранець Л.С. Оцінка ефективності виробництва насіння соняшнику в умовах ринкових відносин.

Проаналізовано цінову ситуацію на українському ринку насіння соняшнику, його врожайність та витрати на вирощування. Запропоновано методику розрахунку варіативної оцінки економічної ефективності вирощування насіння соняшнику, залежно від витрат, врожаю та ціни реалізації в умовах нестабільного ринку, яка враховує ймовірну ринкову ситуацію, технології вирощування соняшнику, цінові фактори, оптимістичні та песимістичні умови розвитку галузі. Проведено варіативні розрахунки безбиткової ціни реалізації насіння соняшнику залежно від урожайності, витрат на вирощування культури та прогнозованої кон'юнктури ринку олійних культур. Запропоновані методичні підходи дають можливість державним структурам АПК проводити моніторинг ринку продукції рослинництва та розробляти обґрунтовані стратегії підтримки сільськогосподарських товаровиробників з урахуванням податкової політики, внутрішньої та зовнішньої кон'юнктури на продовольчих ринках.

Ключові слова: ефективність вирощування, урожайність, насіння соняшнику, витрати, ціна реалізації, безбиткова ціна реалізації.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Практика показує, що ефективність сільськогосподарського виробництва значною мірою залежить від рівня підготовки управлінських кадрів, їх вміння думати, проявляти творчий підхід, впроваджувати передовий досвід та прогресивні методи роботи, досягнення науково-технічного прогресу. За сучасних умов розвитку ринкових відносин дуже важливим є вивчення передових методів, які позитивно зарекомендували себе в країнах з ринковою економікою. Оскільки в сільськогосподарському виробництві соняшник є однією з найважливіших культур, то доцільно буде розглянути саме його ефективність виробництва.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні й практичні аспекти економічної ефективності виробництва сільськогосподарської продукції досліджували у своїх працях вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема: Г. Ван Хуленбрук [4], Е. Дрюмонд [1], П.В. Іванюта [8], Г.Є. Мазнев [10], Д.І. Мазоренко [10], Д. Фрейз [7], О.М. Шпичак [9] та інші.

Формулювання цілей статті. Метою даного дослідження є розробка теоретичних засад і практичного застосування методики варіативної оцінки ефективності виробництва насіння соняшнику залежно від кон'юнктури на ринку олійних культур.

Виклад основного матеріалу дослідження. За сучасних ринкових умов сільськогосподарське виробництво поставило перед науковцями необхідність перегляду методів оцінки ситуацій, особливо в умовах невизначеності та ризику. Реальну допомогу в розробці таких методів може дати теорія прийняття рішень, яка дозволяє кількісно з відповідною ймовірністю оцінити ситуації та задачі практичного характеру. Науковий підхід до прийняття рішень та використання сучасних методик їх опрацювання можуть і не дати конкретних рекомендацій, але дозволять глибше вникнути в їх сутність, об'єктивно оцінити різні варіанти, а також розвинути інтуїцію керівника і, в кінцевому результаті, прийняти зважене рішення.

Запропоновані методичні підходи оцінки ситуацій, зокрема при вирощуванні

культур, дають можливість кількісно оцінити та спрогнозувати ефективність виробництва, враховуючи оптимістичні та песимістичні умови ведення господарства: якість насіння, кліматичні умови, вчасний захист рослин, внесення мінеральних добрив, обробіток ґрунту, цінова ситуація на вітчизняному та світовому ринках та ін.

У таблиці 1 наведені оптимістичні та

песимістичні параметри ефективності вирощування насіння соняшнику в агроформуваннях у 2017 році в Україні.

Вихідними даними є ціна на ринку насіння соняшнику на 25.10.2017 р.:

- середня по Україні 10800 грн. /т;
- мінімальна ціна 10300 грн. /т;
- максимальна 11100 грн. /т [6].

Таблиця 1

Методика розрахунку ефективності вирощування насіння соняшнику залежно від витрат, врожаю та ціни реалізації (розрахунки виконані на основі очікуваних витрат)

ЦІНА (Ц), грн./т		ВРОЖАЙНІСТЬ (В), т/га		ВИТРАТИ (ВТ), грн./га	
висока (а)	11100	висока	3,6	високі	23000
середня (с)	10800	середня	1,95	середні	17250
низька (b)	10300	низька	1,6	низькі	12700
бюджетна (T_{oc})	10620	очікувана	2,4	очікувані	16820
Чистий дохід/збиток (ЧД), грн./т					
УРОЖАЙ		високий	середній	низький	очікуваний
ЦІНА					
висока		23140	4825	940	9820
середня		22060	4240	460	9100
низька		20260	3265	-340	7900
очікувана		21412	3889	172	8668
Беззбиткові ціни (БЦ), грн/т					
УРОЖАЙ		високий	середній	низький	очікуваний
ЦІНА					
Ціна повинна бути		4672	8626	10513	7008
Беззбиткова врожайність (БВ), т/га					
УРОЖАЙ		висока	середня	низька	очікувана
ЦІНА					
Врожай повинен бути		1,5	1,56	1,63	1,58

Джерело: Розраховано авторами на основі даних Аграрного союзу України

Враховуючи технології вирощування насіння соняшнику та ресурсне забезпечення технологій (високий, достатній та задовільний рівень) відповідно були спрогнозовані витрати на вирощування насіння соняшнику та його прогнозована врожайність (табл. 1).

Формули для розрахунків показників:

- чистий дохід - $ЧД = Ц * В - ВТ$;
- беззбиткові ціни - $БЦ = ВТ : В$;
- беззбиткова врожайність - $БВ = ВТ : Ц$,

де Ц - ціна реалізації, грн./т;

В - врожайність, т/га;

ВТ - витрати, грн./га.

Враховуючи те, що досягнення відповідної врожайності має ймовірний характер, пропонується розраховувати очікувані (бюджетні) показники за формулою Д.І. Голенко, яка має вигляд:

$$T_{oc} = \frac{3a + 2b}{5},$$

де T_{oc} - очікувані параметри вирощування культур;

a - мінімальний показник вирощування культур;

b - максимальний показник вирощування культур [7].

На основі прогнозованих показників розраховуються варіативні показники економічної ефективності вирощування культур з урахуванням кон'юнктури на внутрішньому та світовому ринках сільськогосподарської продукції, зокрема: чистий дохід, беззбиткові ціни, беззбиткова врожайність. У табл. 1 розрахунки виконані на основі очікуваних (бюджетних) витрат.

Розрахунок варіативних показників економічної ефективності вирощування культур дозволяє керівникам та спеціалістам передбачити розвиток подій в різних ймовірних ситуаціях, що дає можливість вчасно прийняти та скорегувати управлінські рішення, як в оперативному менеджменті, так і на перспективу. У свою чергу, методики для визначення ефективності сільськогосподарського виробництва дають можливість розробляти об'єктивну податкову політику, направлену на стимулювання розвитку (або скорочення)

відповідних галузей сільського господарства.

В основі таких методик лежать фактори, які враховують витрати на виробництво відповідного типу сільськогосподарської продукції, прогнозований урожай, який враховує чотири можливих результати (високий, середній, низький, бюджетний) та ціни на продукцію, які можуть бути в плановому році. Результатом таких прорахунків є безбитковий урожай і дохід від праці та управління агроформуванням.

Таблиця 2

Зведені показники економічної ефективності вирощування насіння соняшнику залежно від витрат, врожаю та ціни реалізації

Ціна реалізації, грн./т	Витрати на 1 га, грн.			
	Високі	Середні	Низькі	Бюджетні
	23000	17250	12700	16820
	Чистий дохід при врожаю 3,6 т/га (грн./га)			
11100	16960	22710	27260	23140
10800	15880	21630	26180	22060
10300	14080	19830	24380	20260
10620	15232	20982	25532	21412
	Чистий дохід при врожаю 1,95 т/га (грн./га)			
11100	-1355	4395	8945	4825
10800	-1940	3810	8360	4240
10300	-2915	2835	7385	3265
10620	-2291	3459	8009	3889
	Чистий дохід при врожаю 1,6 т/га (грн./га)			
11100	-5240	510	5060	940
10800	-5720	30	4580	460
10300	-6520	-770	3780	-340
10620	-6008	-258	4292	172
	Чистий дохід (бюджетний) при врожаю 2,4 т/га (грн./га)			
11100	3640	9390	13940	9820
10800	2920	8670	13220	9100
10300	1720	7470	12020	7900
10620	2488	8238	12788	8668

Джерело: Розраховано за даними бюлетеня «Закупівельні, оптово-відпускні та роздрібні ціни на сільськогосподарську продукцію та продукти її переробки»

У таблиці 2 представлені зведені варіативні показники економічної ефективності вирощування насіння соняшнику залежно від прогнозованих витрат на його вирощування, прогнозованої урожайності та ринкової ціни. Вони враховують витрати на 1 га (високі, середні, низькі, бюджетні), ймовірні ціни реалізації та чистий дохід залежно від урожайності насіння соняшнику.

Методика передбачає варіативні результати розрахунку чистого доходу,

безбиткових цін та безбиткової урожайності.

Аналіз таблиці 2 показує, що при бюджетних витратах на 1 га вирощування насіння соняшнику при високій ціні реалізації (11100 грн./т) прибуток складе 23140 грн./га. При середній та низькій ціні реалізації насіння соняшнику (10800 та 10300 грн./т) прибутковим його вирощування буде при урожайності 3,6 т/га та 1,95 т/га.

Низька урожайність 1,6 т/га не забезпечує отримання прибутку від даної галузі. Критичною є також беззбиткова урожайність в межах 1,5-1,63 т/га залежно від ціни та витрат на виробництво насіння соняшнику.

З метою поглибленого аналізу беззбитковості та ефективності вирощування насіння соняшнику проведемо варіативні розрахунки по кожній ймовірній урожайності залежно від витрат на виробництво продукції та ціни реалізації (табл. 3).

Таблиця 3

Беззбиткові ціни при вирощуванні насіння соняшнику, залежно від витрат на виробництво продукції та врожаю

Врожай, т/га	Витрати на 1 га, грн.			
	Високі	Середні	Низькі	Бюджетні
	11100	10800	10300	10620
Беззбиткові ціни, грн./т				
3,6	3083	3000	2861	2950
1,95	5692	5538	5282	5446
1,6	6938	6750	6438	6638
2,4	4625	4500	4292	4425

Джерело: Розраховано авторами на основі даних Аграрного союзу України

За даними табл. 3, можна зробити висновок, що при цінах реалізації насіння соняшнику в Україні станом на жовтень 2017 р. найбільш прибутковим, незалежно від витрат, є урожайність соняшнику 3,6 т/га. При урожайності 1,95; 1,6 т/га реалізована продукція не покриває високих витрат (11100 грн./га) на вирощування насіння соняшнику, тому його виробництво є збитковим.

При очікуваній урожайності за високих витрат прибуток буде незначним, при інших витратах можливе отримання прибутку. При низьких витратах виробництво насіння соняшнику буде прибутковим за всіх розглянутих умов.

Як бачимо, вирощування соняшнику є збитковим при високих витратах та низькій врожайності, не принесе прибутку також його вирощування за умов високих витрат та середньої врожайності, решта ж варіантів виробництва є прибутковими.

Високі витрати та висока врожайність тісно корелюють між собою. Запровадження сучасних технологій для отримання високих врожаїв потребують значних коштів на досягнення поставлених цілей. На практиці, таких коштів без залучення кредитних ресурсів в агроформуваннях часто немає. Тому дії керівника мають бути спрямовані на пошук оптимальних рішень з обмеженим

фінансово-кредитним забезпеченням та забезпеченням беззбиткового виробництва.

Висновки.

1. Запропонована методика варіативних розрахунків економічної ефективності вирощування сільськогосподарських культур дозволяє провести глибокий аналіз та визначити стратегію розвитку галузей рослинництва. Науковий підхід до опрацювання рішень призведе до кількісної оцінки існуючих ситуацій і дасть можливість оцінити різні варіанти управлінських рішень, розвинути інтуїцію керівників і, як результат, прийняти продумане рішення з наданням конкретних рекомендацій.

2. При використанні запропонованих методичних підходів, державні структури АПК зможуть моніторити ринок продукції рослинництва та розробляти обґрунтовані стратегії підтримки сільськогосподарських товаровиробників з урахуванням податкової політики, внутрішньої та зовнішньої кон'юнктури на продовольчих ринках.

3. Автоматизована система оцінки та прогнозування ситуацій дозволить опрацювати варіативні управлінські рішення на рівні підприємств та керівних органів АПК України, що дасть можливість оптимально планувати державну підтримку агроформувань.

Література.

1. *Drummond H. Evan, Goodwin John W.* Agricultural Economics, 2001, p. 436
2. Fao statistical yearbook - Food and Agriculture Organization of the United Nations, Rome, 2013
3. *Michael L. Reed.* International Trade in Agricultural Products. 1st ed. Prentice Hall, 2001.
4. *Vernimmen T., Verbeke W., Van Huylenbroeck G.* Transaction cost analysis of outsourcing farm administration by Belgian farmers, 2000, P. 325-345.
5. World agricultural outlook - Food and Agricultural Policy Research Institute, Iowa State University and the University of Missouri-Columbia, 2010
6. Аграрний союз України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.aau.org.ua/media/publications/449/files/25.10.2017_2017_10_25_19_39_55_334448.pdf
7. *Галушко В.П.* Економіка світового сільського господарства / *В.П. Галушко.* – К. : НАУ, 1996. – 517 с.
8. *Іванюта П.В.* Управління ресурсами і витратами: [Навчальний посібник] / *П.В. Іванюта, О.П. Лугівська.* – [2-ге вид.]. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 320 с.
9. Закупівельні, оптово-відпускні та роздрібні ціни на сільськогосподарську продукцію та продукти її переробки (серпень 2016 р. – серпень 2017 р.) / *О.М. Шпичак, Ю.П. Воскобійник, О.В. Боднар, О.П. Комарніцька, С.О. Пашко, Г.Ю. Шостак.* – К. : ННЦ ІАЕ, 2017 – 54 с.
10. Технологічні карти та витрати на вирощування сільськогосподарських культур з різним ресурсним забезпеченням / За ред. *Д.І. Мазоренка, Г.Є. Мазнева.* – Харків : ХНТУСГ. – 2006. – 725 с.
11. Офіційний сайт міністерства сільського господарства США [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.usda.gov>

References.

1. *Drummond H. Evan, Goodwin John W.* (2001). *Agricultural Economics*, p. 436 [in English].
2. Fao statistical yearbook – Food and Agriculture Organization of the United Nations, Rome, 2013 [in English].
3. *Michael L. Reed.* (2001). *International Trade in Agricultural Products*. 1st ed. Prentice Hall [in English].
4. *Vernimmen T., Verbeke W., & Van Huylenbroeck G.* (2000). *Transaction cost analysis of outsourcing farm administration by Belgian farmers*, pp. 325-345 [in English].
5. World agricultural outlook - Food and Agricultural Policy Research Institute, Iowa State University and the University of Missouri-Columbia, 2010 [in English].
6. Ahrarnyi soiuz Ukrainy [The agrarian Union of Ukraine]. www.aau.org.ua. Retrieved from http://www.aau.org.ua/media/publications/449/files/25.10.2017_2017_10_25_19_39_55_334448.pdf [in Ukrainian].
7. *Halushko V.P.* (1996). *Ekonomika svitovoho silskoho hospodarstva [Economics of world agriculture]*. Kyiv: NAU, p. 517 [in Ukrainian].
8. *Ivaniuta P.V., & Luhivska O.P.* (2011). *Upravlinnia resursamy i vytratamy [Management of resources and costs]*. (2d ed.). Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury, p. 320 [in Ukrainian].
9. *Shpychak O.M., Voskobiinyk Iu.P., Bodnar O.V., Komarnitska O.P., Pashko S.O., & Shostak H.Iu.* (2017). *Zakupivelni, optovo-vidpuskni ta rozdrubni tsiny na silskohospodarsku produktsiiu ta produkty yii pererobky (serpen 2016 r. – serpen 2017 r.) [Purchasing, wholesale selling and retail prices of agricultural products and its by-products (August 2016 – August 2017)]*. Kyiv: NNTs IAE, p. 54 [in Ukrainian].
10. *Mazorenko D.I., & Maznev G.E.* (Eds.). (2006). *Tekhnolohichni karty ta vytraty na vyroshchuvannia silskohospodarskykh kultur z riznym resursnym zabezpechenniam [The routing and the cost of cultivation of crops with a variety of resources]*. Kharkiv : KhNTUSH, p. 725 [in Ukrainian].
11. Ofitsiynyi sait ministerstva silskoho hospodarstva SShA [Official website of the Ministry of agriculture of the USA]. www.usda.gov. Retrieved from <http://www.usda.gov> [in Ukrainian].

Аннотация.

Галушко В.П., Ковтун Е.А., Таранец Л.С., Оценка эффективности производства семян подсолнечника в условиях рыночных отношений.

Рассмотрено ценовую ситуацию на украинском рынке семян подсолнечника, его урожайность и затраты на выращивание. Предложена методика расчета вариативной оценки экономической эффективности выращивания семян подсолнечника в зависимости от затрат, урожая и цены реализации в условиях нестабильного рынка, которая учитывает возможную рыночную ситуацию, технологии выращивания подсолнечника, ценовые факторы, оптимистичные и пессимистичные условия развития отрасли. Проведены

вариативные расчеты безубыточной цены реализации семян подсолнечника в зависимости от урожайности, затрат на выращивание культуры и прогнозируемой конъюнктуры рынка масличных культур. Предложенные методические подходы дают возможность государственным структурам АПК проводить мониторинг рынка продукции растениеводства и разрабатывать обоснованные стратегии поддержки сельскохозяйственных товаропроизводителей с учетом налоговой политики, внутренней и внешней конъюнктуры на продовольственных рынках.

Ключевые слова: эффективность выращивания, урожайность семян подсолнечника, расходы, безубыточная цена реализации.

Abstract.

Galushko V.P., Kovtun O.A., Taranets L.S. Estimation of efficiency of sunflower seeds production in the conditions of market relations.

Considered the price situation on the Ukrainian market of sunflower seeds, the yield and the cost of cultivation. Method of calculation of the variable estimation of economic efficiency of cultivation of sunflower seeds, depending on the costs of harvest and sale prices in unstable market conditions, which takes into account possible market situation, technology of cultivation of sunflower, cost factors, the optimistic and the pessimistic conditions for the development of the industry. Conducted alternative calculations break-even prices of realization of sunflower seeds depending on productivity, costs for the cultivation of culture and projected market conditions oilseeds. The suggested methodological approaches provide a possibility for the state structures of AIC monitor the market of plant products and to develop evidence-based strategies for the support of agricultural producers with regard to tax policy, the internal and external conditions on the food markets.

Key words: efficiency of cultivation, yield of sunflower seeds, expenses, selling price, a break-even selling price.

Стаття надійшла до редакції 24.11.2017 р.

Бібліографічний опис статті:

Галушко В.П. Оцінка ефективності виробництва насіння соняшнику в умовах ринкових відносин / В.П. Галушко, О.А. Ковтун, Л.С. Таранець // Актуальні проблеми інноваційної економіки. – 2017. – № 4. – С. 5-10.

Galushko V.P., Kovtun O.A., & Taranets L.S. (2017). Estimation of efficiency of sunflower seeds production in the conditions of market relations. Actual problems of innovative economy, No 4, pp. 5-10.

УДК 338.436

КОВАЛЬ П.В., кандидат економічних наук, доцент,
генеральний директор ВГО «Українська аграрна конфедерація»,
ЗАРИЦЬКА Н.П., заступник генерального директора,
ВГО «Українська аграрна конфедерація»

АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ ЗА КРИТЕРІЄМ РОЗМІРУ ЇХ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

Коваль П.В., Зарицька Н.П. Аналіз результативності та ефективності діяльності аграрних підприємств України за критерієм розміру їх землекористування.

Стаття присвячена результатам діяльності аграрних підприємств України. Обґрунтовано співвідношення та взаємозв'язок категорій «результативність» та «ефективність». Проаналізовано урожайність основних культур та прибуток від реалізації продукції рослинництва як показник економічної ефективності за шістьма групами аграрних підприємств з різним розміром землекористування. Практично підтверджено, що існує зв'язок між розмірами підприємства та результативністю й ефективністю виробництва.

Ключові слова: аграрне підприємство, землекористування, прибуток, результативність діяльності, ефективність.

Постановка проблеми у загальному вигляді. В Україні розвиток агробізнесу під впливом	глобальних	ринкових	трансформацій багатукладністю організаціїно-правових форм і розмірів	характеризується та різноманітністю форм і розмірів
--	------------	----------	--	---